

002.31 TUNNA (Vassdragsnr. 002.NZ)

<u>Fylke(r):</u>	Hedmark
<u>Kommune(r):</u>	Tynset, Tolga, Follidal, Os
<u>Kartblad N50:</u>	1519 I, 1619 I, 1619 IV
<u>Nedbørfelt:</u>	663,4 km ²
<u>Toppunkt-utløpspunkt:</u>	1623 - 480 moh.
<u>Skoggrense:</u>	900 - 1000 moh.
<u>Marin grense:</u>	Hele feltet ligger over
<u>Naturgeografisk region:</u>	33d: Forfjellsregion med hovedsakelig nordlig boreal vegetasjon, underregion; Øvre Østerdalstypen 34a: Bar- og fjellbjørkskog-området nord for Dovre til Vest-Jamtland, underregion; Skogen nord til Hattfjelldal i Nordland 35f: Fjellregionen i søndre del av fjellkjeden, underregion; Dovrefjell 35h: Fjellregionen i søndre del av fjellkjeden, underregion; Trøndelags fjellområder
<u>Landskapsregion:</u>	9: Østerdalene 14: Fjellskogen i Sør-Norge
<u>Urørt natur:</u>	>5 km: 0 %, 3-5 km: 7 %, 1-3 km: 33 %
<u>SP-kategori/-gruppe:</u>	II, II, I/5, II
<u>Verneplanstatus:</u>	Ikke tidligere vurdert
<u>Nasjonale laksevassdrag:</u>	-

Generell beskrivelse

Tunna er et vestlig sidevassdrag til Glomma, med utløp umiddelbart vest for Tynset. Årsnedbøren er 400-600 mm, spesifikk avrenning 9,27 l/s/km² og middeltilsiget 6,15 m³/s.

Magnilla og Lona er nordlige sidevassdrag. Lona, den lengste av de to, er ca. 30 km lang. Fjellskogen dominerer i den sørlige delen, innover dalførene langs de to hovedelvene og de største tilløpselvene. Landskapsformene er stort sett rolige, med litt større høydeforskjeller i Gjeldalen i øst og Bratthøa i nord. I nord finnes mange fjellpartier over 1100 moh. I Magnillas sidefelt er Nordre Gjersjøhøgda høyest med 1229 moh., mens Bratthøa (1221 moh.) er høyest i Lonas del av området. I vest grenser feltet til et fjellområdet Høggila, som når opp i 1623 moh. Feltet har ingen store vann. Størst er Gjersjøen på ca. 800 daa, andre vann er Magnilsjøen, Busjøen, Lille Gjersjøen, Lonsjøen og Store Hundsjøen. To vann er skapt ved oppdemming av småtjern for å bedre fiskeproduksjonen; Koversjøen (ca. 330 daa) i 1969 sør for Gjersjøen, og Bjønntjønnan (ca. 210 daa) i 1975 nordøst for Gjersjøen.

Det er stedvis fast bosetting langs hovedelva og langs de nederste par km av sideelvene. Videre innover finnes et stort antall setrer, mange av dem er fortsatt i hevd.

I 2001 ble Forollhogna nasjonalpark opprettet. Ca. 20 % av nedbørfeltet ligger innenfor nasjonalparken, og ytterligere ca. 30 % av arealene ligger innenfor de to landskapsvernområdene Magnilldalen-Busjødalen og Londalen-Ørvilldalen.

Geologisk mangfold

Dalgangene har betydelige moreneavsetninger med overgang til breelv- og bresjøavsetninger nedenfor. Moreneoverflaten er flere steder drumlinisert mot nordvest og smeltevannspor opptrer. Langs Tunna ligger store terrasserte og gjennomskårede breelvvavsetninger som viser smeltevannsformer.

Av kvartærgeologisk verneverdige områder er et parti i øvre del av Mosedalen kjent. Her finnes tykke avsetninger med glasifluvialt og glasilakustrint materiale, eskere langs dalbunnen. De tykke løsavsetningene, som delvis er sterkt ravinerte, danner et særpreget og fint landskap.

*Middels verneverdi ***

Biologisk mangfold

Næringsrike bergarter gir muligheter for et variert og artsrikt planteliv. De mest interessante lokalitetene er indre deler av Magnilldalen og flere partier langs Lona, og Gjeldalen i øst. I Magnillas nedbørfelt er det områdene rundt og nord for Ryan, sammen med Magnillsetran, som er de botanisk rikeste. I Londalen har elvestrendene langs Lona vegetasjonselementer og arter som er til dels meget sjeldne, viktigste art er kvitstarr. Slike elvekanter finnes bare langs fire andre elver i Sør-Norge. I vassdragene finnes i hovedsak bare ørret. Bare i enkelte lavereliggende tjern og vann antas det at abbor forekommer.

Hele fjellområdet har gode produksjonsområder for lirype. Ravaldslettet og Gjersjøhøgden er kjent som gode fjellrypeområder. Det er særlig fire delområder som skiller seg ut som viktige for våtmarksfugler; Magnillfloan, Koversjøen, Bjønntjønnan/Lille Gjersjøen og Ravaldslettet/-Sletthøa. Storlom, bergand, havelle, svartand, sjørre og trane er alle påviste rødlistearter.

Den viktigste viltressursen er Forollhognareinen. Det synes ikke å være dokumentert hvorvidt den nåværende storvokste reinen stammer fra gjenværende tamrein eller villrein som har vandret inn. Stammen er en av verdens mest produktive, med en avkastning på 20 kg kjøtt pr. km². Reins arealbruk varierer, og over tid ser det ut til at hele fjellarealet brukes. Elg og rådyr er vanlig i de lavere deler. Hjort har fast tilhold bl.a. i Ørvilldalen. Bever er en forholdsvis ny art, med etableringer flere steder. Sikre og antatte observasjoner av ulv, bjørn og gaupe foreligger, og jerv har regelmessig forekomst. Fjellrev har sporadisk vært registrert.

Av rødlistede plantearter er svartkurle registrert, samt lavarten trådragg. Rødlistede fuglearter er kongeørn som hekker i området. Hekking av jaktfalk er registrert, men trolig var det en tilfeldig reirplass det ene året.

*Stor verneverdi ****

Landskapsbilde

Bjørk er enerådende opp mot skoggrensen, mens glissen barskog overtar i lavereliggende deler. Fra gammelt av har regionen vært et hovedområde for seterbruk. Områdene fra Gjersjøen og nordover mot Bratthøa er fjellområder med låg- og mellomalpine vegetasjonstyper, dvs. fra naturlig tregrense og opp til 1500 moh. Her i den nordlige del av regionen er vegetasjonen rik. Tidligere var husdyrbeitet fra setrene i fjellskogen svært omfattende, og mange områder bærer fortsatt preg av dette. Fjellet har vært brukt til jakt, fiske og annen utmarksbruk helt tilbake til steinalderen. Regionen er viktig for dagens villreinstammer.

*Middels verneverdi ***

Friluftsliv

Feltet har ingen store hyttefelt, bare få spredte hytter. Det har vært lagt vekt på at det fjellområdet som nedbørfeltet ligger i ikke skal ha merkede løyper. Dette vil bli ført videre i forvaltningen av Forollhogna nasjonalpark og tilgrensende verneområder.

I lavere deler finnes en del skogsbær. Flere myrer har år om annet gode molteforekomster. Villreinjakt har stor betydning og jakt på "Hognareinen" er svært ettertraktet. I lavere deler er elgjakta viktig. Av småviltjakt er det særlig rypejakt som er attraktiv. De produktive områdene kan gi rimelig god avkastning selv når bestanden er lav i andre områder.

*Stor verneverdi ****

Kulturmiljø

Det skal være fangstgraver fra forhistorisk tid langs Lona og Tunna. Pilspisser datert til jernalder er funnet flere steder i området. Ved registrering er det gode muligheter for funn av flere fangstminner samt steinalderboplasser i området. Det er dessuten sannsynlig at det finnes samiske kulturminner i området.

Langs Tunna og nedre del av Lona er det gammel gårdsbosetting. På gården Elva er det for eksempel et godt bevart tun med store, gamle hus. Det er også mange setre med gamle hus i området. De som er registrert ligger langs Lona og Magnilla. Her er det godt bevarte, store sel, fjøs og løer. De fleste er fortsatt i bruk, noe som øker verneverdien. I tillegg finnes det mange laftede løer i området.

Langs Tunna er det registrert en dam og andre minner fra tømmerfløting. Det går flere gamle veier i området. Den gamle veien fra Tynset til Kvikne er særlig interessant. En del av denne er den gamle kjerreveien fra slutten av 1700-tallet, mens en strekning skal være hovedveien som ble bygd 1836-50. Her er også flere eldre seterveier. I forbindelse med veiene er det registrert gamle bruer og brokar, blant annet den nylig restaurerte, verneverdige, Gammelbrua over Lona.

Det er store kulturminneinteresser langs vassdraget, som speiler en variert ressursutnytting i området. De gamle stølene som fortsatt er i bruk, er sjeldne.

*Stor verneverdi ****

Samiske interesser

Det er ikke registrert samiske kulturminner innenfor Tunnas nedbørfelt. Reindrift drives ikke i området i dag, men har vært drevet tidligere. Ingen andre samiske interesser finnes heller dokumentert i dag. Ett stedsnavn, Finnhaugsætra, tyder på at det historisk har vært samer i området.

Registrering av et antatt samisk gravfelt fra yngre jernalder nær Tunnas nedbørfelt, styrker antagelsene om at det finnes uoppdagede samiske kulturminner også innenfor nedbørfeltet.

Landbruk

Det ligger aktive gårdsbruk langs hele Tunnas hovedløp. Aktiv seterbruk forekommer i sidevassdragenes nedslagsfelt (kjøttfe, melkeku og sau).